

Mall för slutrapport i Interreg IV A Öresund-Kattegat-Skagerrak

Syftet med slutrapporten är, dels att formellt avrapportera hela projektet till programmet, dels att till en bredare krets kunna sprida resultat och erfarenheter från projektet. Slutrapporten bör således utformas så att en läsare, utan tidigare kännedom om verksamhetens art eller projektet i sig, kan få en god förståelse av projektet. Slutrapporten lämnas av Lead Partnern i samband med projektavslut tillsammans med en ekonomisk slutredovisning. Slutrapport och ekonomisk slutredovisning lämnas till programsekretariatet senast tre månader efter det datum som i beslutet angetts som slutdatum för projektet. I vissa projekt ingår en innehållsmässigt mer tematisk expert- och/eller vetenskaplig rapport som en del i själva projektet. Observera att en sådan rapport inte kan ersätta den formella slutrapporten. Slutrapporten skall vara undertecknad av projektledaren. För mer information, se Projekthandboken (www.interreg-oks.eu)

Slutrapport Interreg IV A Öresund-Kattegat-Skagerrak			
Projektnamn: LISA-Landsbygdsutveckling i Skandinavien			
Lead Partner: Region Halland			
Övriga partners: Skive, Norddjurs, Laholm, Hylte, Falkenberg, Varberg, Birkenes, Ejve og Hornnes, Vennesla och Songdalen kommuner Halmstad Högskola, Universitetet i Agder och Via university collage Knutepunkt Sörlandet, Vidensentret for landbrug, Region Halland			
Total budget (totala kostnader): 3664430	ERUF-stöd (EU): 1114011	IR-Midler (NO): 718204	Egen offentlig medfinansiering: 1832215
Projektperiod (åååå-mm-dd): 2009-06-01 – 2012-05-31	Prioriterat område: 1	NYPS ID: 140484	
1. Kort beskrivning av projektet (max 4000 tecken på svenska, danska, norska eller engelska) Beskriv och sammanfatta projektet kortfattat. Beskrivningen bör fokusera på projektspecifika händelser, aktiviteter, ev. Projektändringar, partnerskap etc.			
Landsbygden i Norden har många unika värden. Stora delar är idag avfolkningsbygd där de ekonomiska villkoren för utveckling är mindre gynnsamma. Problemen är vikande service, utflyttning, försämrade transporter, brister i kompetensförsörjning till företagen och arbetslöshet för vissa grupper särskilt kvinnor och ungdomar. De orter som är i farozonen för avveckling (de på ca 500 -1500 invånare, i Norge är det lite annorlunda struktur) är lokala nav för den rena landsbygden runt omkring och är en räddning för de byar som redan har blivit av med all service. LISA är ett gränsöverskridande projekt som består av 16 olika offentliga partners som tillsammans har arbetat i ett projekt för att hitta sätt att vända trenderna. Vi har på ett antal väl valda platser mobiliserat de krafter som finns, så att de blir delaktiga i att lyfta sin bygd och vända negativa trender. Mobiliseringen har oftast genererat en lokal utvecklingsplan för bygden. Detta är lokala visionsdokument som ska hållas levande med viss långsiktighet. Kommunerna har möjlighet att i sin översiktsplanering ta hänsyn till dessa lokala dokument för att få en bättre bild av orterna, deras egna tankar och visioner och en bättre dialog om framtiden där invånarna själva är delaktiga. Styrkan med arbetssätten har varit att kommunerna har varit delaktiga/bisittare i arbetet med dessa planer. Mobiliseringen har gått till på väldigt olika sätt vilket har gett oss en mångafald i lärandet och i erfarenheterna som vi kunnat dela oss emellan.			

Huvudsyftena med projekt LISA är två: Metodutveckling för kommuner om hur man kan arbeta med samhällsutveckling av landsbygd som har stagnerat och att faktiskt nå förändring i de område som projektet har arbetat med. Vi har utvecklat olika metoder hur man kan arbeta med utvecklingsfrågor lokalt. Vi kan se en tidslinje som de flesta har på något sätt har förhållit sig till som startar med någon form av mobiliseringsfas. Mobiliseringen kan göras på många sätt. När denna fas är över finns någon typ av dokumentation om framtid och prioriteringar för bygden. Där efter går man över i en "att göra"-fas där bygden kan ta initiativ och kommunen kan ta initiativ. Ofta sker det i samverkan. Finns det någon form att styrdokument om att kommunen har en prioritering med landsbygden, ger det stöda åt arbetet. Det allra mesta handlar om hur man kommunicerar, engagerar och analyserar från offentliga sektor i sin strävan att få dialog och samarbete med lokala initiativ.

Projektet har valt att ha ett brett anslag med både näringslivsperspektiv och boendeperspektiv i arbetet. Efter mobiliseringsfasen har man tydligare i varje bygd kunnat se var det finns resurser och var det finns vilja att arbeta vidare med för att öka attraktiviteten. Projektet har då kunnat anpassa sina insatser och möjliggöra flera initiativ.

I vissa bygder saknas bostäder och i andra finns det tomma sådana. Beroende på hur det ser ut har projektet arbetat med olika metoder och olika sätt att försöka lösa problem som innebär alla någon form av samverkan mellan alla inblandade intressenter såsom invånare, kommun och byggbolag. Vi har kunnat skapa ett enkelt analysinstrument för kartläggning av bygden som handlar om utbud och efterfrågan på bostäder och inflyttning kontra utflyttning. Studenter har använts i viss utsträckning för att ytterligare öka möjligheterna att göra saker bra.

Vad som upplevs som attraktivt är personligt. Projektet har arbetat utifrån lokala aktörer och intressenters uppfattning om vad som kan höja attraktivitet tex fysiska investeringar, fler arbetstillfälle, fritidsmöjligheter och lokal tillhörighet. Genom att göra så, så blir de själva en del av drivkraften. På flera håll är nybyggnation på gång i form av bostäder och på andra håll i form av gemensamma fysiska miljöer tex en badbrygga eller en rastplats eller ny föreningsverksamhet. Det gränsöverskridande arbetet har gett en extra dimension i möjligheter och problemlösning eftersom partnerskapet har väldigt olika erfarenhet av att arbeta med problematiken och väldigt olika tidigare infallsvinklar i sitt arbetet.

Näringslivet lokalt har stöttats. Med möjlighet till rådgivning och kompetensutveckling har företag fått en chans till utveckling och i flera fall till att starta eller bredda sin verksamhet som har inneburit nya arbetstillfälle(32) eller bevarade arbetstillfälle (183). Det skiljer mellan parterna beroende på hur man har arbetat med frågorna. Vi har haft studieresor riktade till företagare. Två kvinnliga nätverk - ett i Sverige och ett i Norge - har haft ett långtgående utbyte av erfarenheter av varandra. De har besökt varandras företag. Sägverksägare/träentreprenörer har haft ett fysiskt utbyte mellan Norge och Sverige. En stor grupp företagare/bygdefolk från Norge och Sverige har varit i Danmark på studiebesök och utbyte. Föreningar har haft ett gränsöverskridande utbyte med varandra i form att studiebesök, nätverksbyggande och idéutbyte.

Ett antal nya företag har fått hjälp med affärsplaner och affärsutveckling. Nya kluster har kommit till stånd runt vissa noder tex runt Spöttrups borg. Nya företagarnätverk är bildade och nya affärsidéer är förverkligade.

Initialt fanns en ambition att knyta samman turistföretag i nätverk runt området för en gemensam marknadsplattform. En tid in i projektet visade det sig att kunskapen om marknaden var för dålig och då enades partnerskapet om att prioritera en gemensam undersökningen om hur en kund ser ut och vad en kund efterfrågar i framtiden, om den ska besöka den nordiska landsbygden. Invånare i Tyskland, Norge, Sverige och Danmark är intervjuade i en statistisk säkerställd utredning istället. Resultatet visar att det finns en stor marknad, men att det behövs en kvalitetshöjning och kvantitetshöjning av utbudet för att kunna locka nya besökare, som har råd att betala för detta utbudet. Den nya marknadskunskapen kommer alla besöksföretagare till del, att använda i sitt företag för att kunna utveckla dem i rätt riktning.

Forskningen har gjorts utifrån flera olika vinklingar. Det största gränsöverskridande insatsen är en studie runt lokal identitet och lokal historisk och dess betydelse för hur orten fungerar idag. Denna kartläggning är gjord på 4 skilda orter i Sverige och Danmark. Den berättar och reflekterar tydligt om sakernas tillstånd i de olika orterna. Den är värdefull för förståelsen av orternas "själ" och varför det ser ut som det gör. Med denna typ av ny lokalkunskap ökar möjligheterna att göra rätt och bra saker i framtiden.

Insatser i forskningsfältet har gjorts också när det gäller boende och attraktivitet. Har man bott på orten i generationer eller är man inflyttad och vilken betydelse har det för hur man ser på utveckling och vad utveckling innebär? Fler andra specifika insatser är gjorda.

2. Måluppfyllelse och resultat (max 4000 tecken)

Beskriv och sammanfatta projektets resultat och måluppfyllelse. Här redogörs för projektets resultat i förhållande till fastlagda projekt- och effektmål. Kommentera och motivera eventuella avvikelser.

Huvudsakliga mål för projektet är att få igång utveckling genom att öka attraktionen för inflyttning på ett antal område i partnerskapet. Det andra huvudsakliga målet är att få fram en arbetsmetod som fungerar genom att arbeta på tvärs med utvecklingsfrågor på landsbygden. Resultatet av metodutvecklingen och det konkreta resultatet kommer hela programområdet ha nytta av för sin egen lokala utveckling som färdig metod och som faktiska exempel att lära av och besöka. Ett urval finns att ladda ner från www.regionhalland.se/lisa.

Delmål på vägen var att få fram utvecklingsplaner med bred förankring som innehåller både visioner och omedelbara åtgärder. Dessa planer är levande dokument för framtiden. Metoderna att ta fram planerna och mobilisera bygderna har varit många och skiljt sig markant åt mellan länderna. Detta har gett en mångfald av erfarenhet och lärande som vi inte uppnå utan ett gränsöverskridande arbete. Utifrån arbetet har vi kunnat dra ett antal slutsatser som går ut på att man kan inte göra likadant överallt. Analys i en förberedande fas är oerhört viktigt för resultaten. Kommunikation är svårt och ofta har man som kommun nytta av extern hjälp i processarbete för att få en opartisk aktör med i processen. Utvecklingsplanerna har lyft upp initiativ som har gått att åtgärda direkt för att öka attraktiviteten.

Det kvinnliga deltagandet i projektet har till vår glädje varit mycket högt. På flera orter har man arbetat aktivt mot skolorna och fått elever i sitt skolarbete att reflektera över sin bygd, närmiljö och framtid. Här har det skiljt väldigt mellan länderna vilken strategi man har arbetat efter. Den grupp som har varit svårast att nå är tonåringar och yngre vuxna. Projektet har gjort särskilt riktade insatser för ungdomar såsom ihopkoppling med gårdsmiljö och moderna sporter, fritidsgårdsverksamhet, etc.

Hemsidan har haft ca 50 000 besök den dag detta dokument skrivs och är den i särklass största arenan för projektspridning. Det tog tid att få igång sidan och det krävdes aktivt arbete från projektledningen för att lyckas.

Det har hållits ett stort antal bygdemöten, ca 160 st, med väldigt många (mer än 3600) besökande människor. Naturligtvis är det i viss mån samma individer som kommer tillbaka på flera möten men det är i alla fall långt över projektets förväntningar och beräkningar. Det visade sig att det krävs många möte för att få bra processer. Det som är svårt är att hålla möten med kvalitet och att inte slita ut ideella krafter.

När det gäller säkerställande av nya arbetstillfälle och nya företag har projektet inte kommit upp i ställda mål i ansökan, vilket beror på den svaga konjunktur som projektet levt under. Det visade sig också att flera parter inte arbetade med företag enskilt utan bara utifrån gruppaktiviteter. Detta var inte känt vid projektstart. Däremot har vi lyckats bevara ett stort antal arbetstillfälle istället och många företag har deltagit aktivt i olika former av aktiviteter både enskilda som rådgivning och i nätverk/grupp såsom studiebesök, nätverksbyggande och annat. Studiebesökens effekter långsiktigt är svåra att mäta, men vi har gjort utvärderingar av studiebesök och nöjdhetsgraden är hög. 36 enskilda affärsplaner har gjorts.

När det gäller kompetensgrupper har det varit endast en, ur ett vetenskapligt perspektiv, men metoden

har använt hos många av övriga parterna efter att den första var gjord och resultatet spridits inom partnerskapet.

Det har varit ett stort antal gränsöverskridande möten i stort och i smått. Tjänstemän, politiker, föreningar, företagare, boende, forskare och övriga intressenter har haft möjlighet att träffas fysiskt.

Nya nätverk har bildats inom länderna och mellan parterna och deras intressenter. Det viktigaste är förmodligen inte dessa nätverk utan alla personliga relationer, särskilt de gränsöverskridande, som har bildats mellan alla typer av berörda. Dessa relationer blir starkare än nätverk eftersom de ligger just på ett personligt plan och det är lättare att upprätthålla sådana kontakter än nätverk som någon måste sköta för att de ska fungera.

De lokala utvecklingsplanerna har genererat mängder av annan aktivitet också i både stort och i smått. Allt från att justera översiktplanarbete i kommunen till att städa den lokala grillplatsen ideellt.

LISA har varit extremt processororienterat och det har varit en svårighet och en styrka. Det har inneburit att man i hög grad har kunnat följa invånarnas önskemål och den enskilda bygdens behov och initiativkraft, men det har också ställt stora krav på kunskap och förmåga att prioritera hos parterna.

Resultaten i projektet visar tydligt att det inte finns en lösning för hur man ska arbeta och en lösning som alltid gäller för att tillsynes arbeta med två "likadana" område. Om man lägger ner mer arbete på analys av geografiska områdes förutsättningar, behov, historik och inre förmågor (vilket invånarna ofta själva har god kunskap om) så kommer man längre i ett samarbete och utvecklingsarbete än om man alltid arbetar med samma metod. En annan stor nyckelfaktor för framgång är hur duktig den enskilda kommun är på att samarbeta internt över fackområde.

De parter som har haft politiska beslutsdokument för sitt arbete med landsbygdsutveckling om vad som är målet med arbetet, har kommit längst i sitt arbete med frågorna långsiktigt efter projektet. Det man har uppnått är bland annat en inriktning på arbetet, en legitimitet och en kort startsträcka för tjänstemännens insatser med det praktiska arbetet. Man har också kommit längre i det interna kommunala samarbetet mellan olika fackområde. Flera parter håller på att upprätta styrdokument för framtiden. Att komma längst innebär inte per automatik att man har fått mer betydande projektresultat utan att man började från en högre nivå. De som började på en mycket låg nivå har gjort väldigt stor skillnad lokalt dvs projektet har haft stor betydelse för framtida arbete.

Projektet åtog sig att uppfylla ett antal kvantitativa mål utöver de gränsregionala målen. De allra flesta är uppfyllda och många med gott mått.

Falkenbergs kommun har utsetts till årets tillväxtkommun: "...präglad av ett utvecklingsengagemang för både stad och landsbygd..." "...Satsningar på goda livs- och företagarmiljöer både längs kust och i inland för medborgare och företagare skapar grogrund för att fortsätta växa för en hållbar framtid." En LISA-ort, Rödding, i Skive kommun fick "Landsbyprisen 2012" av Region Midtjylland,

3. Projektorganisation och ansvarsfördelning (max 4000 tecken)

Beskriv hur projektorganisationen och samarbete inom det gränsöverskridande projektpartnerskapet har fungerat och vilken ansvarsfördelningen har varit mellan projektets partners.

Ansaret för projektets genomförande på lokal nivå har kommunerna (parterna). Den lokala projektorganisationen ser lite olika ut eftersom kommunernas organisationer ser olika ut. Hos varje part finns en projektansvarig som har säkerställt projektet genomförande, och som representerar in i partnerskapet. Den lokala projektorganisationen har bred förankring hos lokala aktörer, företagande, boende och föreningsliv och styrgrupper som man lokalt väljer att göra, beroende på de lokala aktörernas behov - underifrånperspektivet. Den lokala projektansvarige har ansvaret för att samarbetet med det övriga partnerskapet fungerar i aktiviteterna.

Videncentret har ett uppdrag att arbeta med landsbygdsfrågor nationellt vilket gör att de har stor kompetens som kommunerna har kunnat dra nytta av.

Projektet har haft en styrgrupp som har bestått av norsk projektägare, dansk samordnare och svensk projektägare (Projektledare). Denna grupp har planlagt och lett de stora gemensamma aktiviteterna och styrt upp projektverksamhet då det har behövts. Till sin hjälp har funnits en digital projektplattform främst som ett bibliotek för dokument och information om händelser och resultat inom partnerskapet - sharepoint.

I samverkansavtalet har mycket ansvar lagts på varje enskild part att genomföra aktivitetsplanen enligt ansökan. Varje part har varit ekonomiskt ansvarig för sin ekonomi både i hur pengarna används och att bidra med medfinansieringen på ett korrekt sätt.

Kommunikationsplanen har styrt tidtabellen för de stora händelserna och Lead partner har haft ytterst ansvar.

På varje partner har det sedan utöver de stora händelserna legat ett eget ansvar att ta tag i det gränsöverskridande arbetet utifrån lokala behov och möjligheter. Vi har aktivt fysiskt fört ihop nätverk, ideella krafter och företag över gränserna för utbyte. Vi har också haft en levande hemsida där vi fört upp de flesta större händelserna i projektet tillsammans med vad tidningarna har skrivit och en kalender om vad som är på gång.

En del av svårigheterna i projektet har att göra med systemet med ett EU-regelverk och ett norskt regelverk. Ur ett ledningsperspektiv är det inte lätt att kommunicera parterna när inte samma regler gäller för alla.

Inom varje projektaktivitet har vi fördelat ut samordningsansvaret mellan parterna att hålla ihop det gränsöverskridande arbetet.

4. Gränsöverskridande effekter (max 4000 tecken)

Beskriv projektets effekter för programområdet. Beskriv på vilket sätt projektet i något hänseende, ekonomiskt, socialt eller samhälleligt uppnått ett bättre resultat än som varit möjligt om projektet istället drivits på var sida om gränsen.

Partners från olika förvaltningar och på olika nivåer möjliggör utnyttjandet av otraditionella allianser vid modellskapande, kartläggningar, kunskapsöverföring, evaluering, rådgivning, lokal mobilisering och gemensamma plattformar. Detta har projektet försökt att utnyttja genom arbete på tvärs mellan olika yrkeskategorier.

I analys av en plats ingår historia, kultur och traditioner som starka bärare av kunskap som behövs för att kunna förändra in i framtiden. Vi har i en forskningsinsats kunnat visa hur olika orter är och vilken betydelse historia, kultur och traditioner har oavsett vilken nationalitet man har. Detta har gett en samhörighet över gränserna i insikten att vi är "lika" och det är samma typ av processer och samma typ av lärande oavsett plats.

De platser som deltagit i projektet har en utpräglad "lokal" värld som kan vara svår att slå sig fri ifrån. Med ett gränsöverskridande nordiskt perspektiv har vi fått det lokala att ta del av det globala på ett sådant sätt att känslan av att "vara ensam" försvinner. Lokala entreprenörer och lokal befolkning har fått en unik chans att lära känna och skapa relationer till andra nationaliteter med samma problem och där igenom få kunskap, stöd och inspiration av varandra för sin egen lokala utveckling. Vi har flera vittnesinsatser som bekräftar att det blev så.

Parterna hade en gemensam problematik men olika sätt att hantera detta initialt. Projektet avsåg att lyfta fram en gemensam metod och ett gemensamt arbetssätt. Vi har kunnat konstatera att det finns inte en lösning men det finns olika grad av mognad i arbetet och det finns vissa grundförutsättningar att ta hänsyn till för att få ett bra resultat som inte bara hänger ihop med nationalitet utan även lokala

arbetssätt. De parter som har hög mognad i sitt arbete har en grundlig politisk förankring av viljeinriktningen. De har också en högt utvecklad organisation för arbetet och en långtgående demokratisk struktur för den lokala demokratin. Sakkunskapen är hög hos tjänstemännen och det finns en genomtänkt strategi för finansieringen av insatser lokalt. Man har en strukturerad beredskap för hur man ska hantera lokala initiativ.

Allt detta har varit väldigt värdefullt för de parter som inte har kommit så långt i sin mognad. Eftersom projektet har omfattat många platser och parter har vi fått många exempel på hur man kan arbeta. Vi har fått med oss olika tradition och lagstiftning i förutsättningarna för problemlösning. Detta berikar och ger större mångfald, vilket länderna inte har kunnat uppnå var för sig. Här är exemplet om varierade krav på politisk styrning av landsbygden särskilt framträdande.

Vi har arbetat med bygder som har haft behov av arbetskraft, rena pendlingsorter och orter där det saknas arbetstillfälle. Vi får helt olika behov i de olika orterna utifrån att förändra attraktiviteten. Vi kan konstatera att de marginalföretag som ofta betraktas som mindre värda, s.k livsstilsföretagare, ofta har mycket stor betydelse för bygdernas attraktivitet (källa: Hanne Tanvig), vilket vi också har kunnat konstatera och känner igen i det praktiska arbetet. Detta borde vara intressant att arbeta vidare med på olika sätt både praktiskt och teoretiskt.

Inom besöksnäringen har vi nu ett underlag som täcker nordiska behov på landsbygdsturism ur ett efterfrågeperspektiv och ett utvecklingsperspektiv. Det har varit väldigt stort externt intresse för denna utredning. Det är generell kunskap som hela nordens turistindustri har nytta av.

Parterna hade inledningsvis väldigt olika kunskapsnivå om landsbygdsutveckling. Alla projektmedarbetare oavsett bakgrund och kunskap har kommit mycket längre i sin förståelse för landsbygdens strukturella problembild än om man hade drivit ett lokalt projekt. Flera parter hade aldrig aktivt arbetat med sin landsbygd tidigare. Att de nu har gjort det har väckt mycket uppmärksamhet och förändrat det lokala kommunala arbetssättet. Dessa parter hade aldrig gjort detta arbetet utan projektet.

De flesta projektmedarbetarna hade aldrig arbetat i ett gränsöverskridande projekt tidigare och det har varit ett problematiskt faktum som har gjort, att all förståelse för hur fondens krav ska hanteras, har tagit lång tid. Å andra sidan så har nu ett antal medarbetare via "learning by doing" blivit oerhört mycket duktigare i ett sådant arbete och någon gång är den första för alla. Detta är ett investeringskapital för framtiden att bygga vidare på.

Över nationsgränserna finns kontaktnät mellan alla medarbetare i projektet och mellan företagare och mellan föreningar som kan användas långt in i framtiden för utbyte på olika sätt.

Det har också gjorts en forskningsinsats som är gränsöverskridande och mycket intressant både för parterna och omvärlden utifrån lokal identitet. Flera forskningsrapporter kommer att publiceras efter projektavslut särskilt i Norge.

Alla studiebesök har varit mycket givande och många är de som vittnar om att man får inspiration till att tänka annorlunda när man kommer hem just för att förhållningssätt och traditioner skiljer sig så mellan länderna. Mycket är likt men mycket är också olik.

Språket har genom hela projektet varit de nordiska och det har fungerat väl. Förståelsen har ökat hos alla både i tal och skrift. Vi hade aldrig kunnat prova så många olika sätt att arbeta med ett lokalt projekt och aldrig nått upp till det lärande som nu gjorts, genom lokala projekt. I lokala projekt utgår man ofta från sig själv och man har en bild av en klar lösning. I gränsöverskridande arbete blir variationen större pga av olika bakgrund, traditioner och organisationer.

5. Indikatorer

a) Generella programindikatorer (om antalet är noll, ange	Antal enligt	Uppnått
---	--------------	---------

"0")	projekt- beslut	under projektet
Programindikator: Samarbetsgrad		
Antal externa gränsöverskridande möten/konferenser/seminarier	30	72
Antal deltagare kvinnor/män	K: 480 M: 320	K: 630 M: 517
Nya samarbetsformer	25	20
Programindikator: Gränshinder		
Identifierade formella gränshinder	7	17
Undanröjda formella gränshinder	2	0
Identifierade upplevda gränshinder	5	10
Undanröjda upplevda gränshinder	2	3
Programindikator: Gränsregional kompetens		
Kunskapshöjande aktiviteter	15	40
Antal deltagare kvinnor/män	K: 120 M: 180	K: 264 M: 248
Kunskapshöjande produkter	10	26
Programindikator: Informationsinsatser		
Informationsprodukter	15	47
Informationsspridning	60	43423
Antal deltagare kvinnor	K: 60 M: 40	K: 21894 M: 21815
b) Specifika prioritetsindikatorer (fyll endast i indikatorer överensstämmande med projektets prioritet. Om antalet är noll, ange "0")		
Prioriterat område 1: Främja hållbar ekonomisk tillväxt	Antal enligt projekt- beslut	Uppnått under projektet
Prioritetsindikator – Tillväxtfrämjande initiativ		
Tillväxtfrämjande/näringslivsutvecklande lösningar	15	48
Modeller/verktyg för att främja entreprenörskap/nyföretagande	10	33
Gränsöverskridande lösningar för triple-helix samverkan	10	13
Gränsöverskridande kompetensförsörjningslösningar till tillväxtsektorer	5	5
Deltagande offentliga organisationer, respektive företag, respektive universitet/högskolor	Org: 0	Org: 18
	Företag: 80	Företag: 499
	Uni/hög: 0	Uni/hög: 10
Prioritetsindikator – Profilerings och synlighet		
Aktiviteter för att öka besöksnäringen i gränsområdet	20	28
Aktiviteter för att öka lokaliseringar/investeringar i gränsområdet	25	25
Prioriterat område 2: Binda samman regionen	Antal enligt projekt- beslut	Uppnått under projektet
Prioritetsindikator – Planer, program och strategier		
Nya tematiska planer/program/strategier		
Nya planer/program/strategier som ökar samspel mellan stad och land		
Nya planer/program/strategier som förbättrar maritimt samarbete		
Prioritetsindikator – Tillgänglighet		
Lösningar för ökad tillgänglighet inom programområdet		
Servicelösningar för ömsesidigt nyttjande av offentliga tjänster		
Institutionella samarbetsformer		
Prioriterat område 3: Främja vardagsintegration	Antal enligt projekt- beslut	Uppnått under projektet

Prioritetsindikator – Mobilitet över gränsen		
Nya utbildnings-/kompetensutvecklingsprogram		
Deltagare i genomfört utbildnings- /kompetensutvecklingsprogram	K:	K:
	M:	M:
Modeller, verktyg, metoder för ökad interaktivitet/mobilitet över gränsen		
Prioritetsindikator – Gränsregional samhörighet och kunskap		
Gränsöverskridande mötesplatser		
Fritids-/rekreationsutbud		
Nya förbättrade produkter		
c) Beskriv indikatorerna som uppnåtts i perioden		
Beskriv och kommentera vad som har uppnåtts samt inte uppnåtts och orsakerna till detta.		
Antal externa gränsöverskridande möten har varit många och på många olika sätt. Tex: studieresor, konferenser, arbetsmöte, seminarier. Det har varit i små och stora sammanhang. I början av projektet hade vi en uttalad målsättning att alla fysiska möten oavsett vilka skulle ske i de geografiska område vi arbetat med. Dessa ambitioner fick vi omvärdera senare eftersom det blev för dyrt både tidsmässigt och resursmässigt med extra övernattningar osv. Vi har alla de gånger vi varit i de geografiska områdena försökt att sprida oss på så många platser som möjligt för att samtidigt få tillfälle att se så många delar av landsbygden som möjligt. Till vår glädje har vi inte haft några större problem med en sned genusfördelning. Fler människor har deltagit än vad målsättningen var. Nya samarbetsformer Hela projektet har gått ut på att hitta samarbetsformer. Det som är svårt är att samarbeta över gränserna eftersom det finns ett antal hinder i form av struktur, medel, språk, förhållningssätt (kultur) etc. GRÄNSHINDER: Att driva projekt: Det medför problem att ha 2 olika förhållningssätt i Eu och Norska staten. När regelverken tolkas på olika sätt, så läggs onödigt mycket resurser i form av tid och frustration på att lösa förståelsen systemen emellan. Detta borde man kunna tänka på inför nya program. Större mått av likriktning och likabehandling i hänsynstaganden och hantering. jmf Interreg 4B. I arbetet har vi uppfattat kommunikationen mellan KASK och Östfold bristfällig. Liknande problem har vi uppfattat mellan KASK och Deloitte, dansk revision. En heltidstjänst medför helt olika resurs i de tre länderna. När vi har kalkylerat och matchat nerlagt arbete och resurser i projektet har vi inte funderat över konsekvenserna av detta. Tex vad innebär en 40% tjänst. Hur stor arbetsinsats kan man göra? Konsekvenserna är att man får ut olika arbetsinsats i de olika länderna om man räknar tjänster. I Sverige får man ut flest timmar. I ett framtida projekt bör man fundera över dessa konsekvenser. Vi har haft helt olika budget mellan länderna och det har vi vetat från början. Vi funderade dock inte fullt ut på vilka konsekvenser detta kunde få för det gränsöverskridande arbetet. Alla parter i ett gränsöverskridande arbete bör ha ungefär samma utrymme till den gränsöverskridande insatsen. Man är i ett beroendeförhållande. Utifrån landsbygdsutveckling: De tre länderna har olika landsbygds politik. Detta medför skillnader som först upplevdes som gränshinder men när vi förstod konsekvenserna blev en möjlighet. De danska kommunerna har ett statligt krav på sig att ha ett politiskt beslutat inriktningsdokument för sin landsbygd och hur man ska arbeta med den. Detta har inte de andra länderna, men i och med att vi såg nyttan av det så har flera andra parter den frivilliga vägen försökt att göra egna strategier med politisk förankring. Under projektets gång har konjunkturen väsentligt förändrats i området. Detta har inneburit svårigheter för projektet, särskilt med företagsutvecklingen. Kommunernas ekonomi har försämrats i och med rådande konjunktur och det blir ännu mer stagnation i boendekedjor vid lågkonjunktur. De offentliga strukturerna ser väldigt olika ut mellan länderna med olika uppdrag, olika mandat, olika		

storlek, olika regelverk/lagstiftning, olika politisk förankring etc. Detta har upplevt som stora hinder i det gemensamma arbetet. Initialt förstod man inte hur olika det var. När förståelsen kom blev man lite handfallen och sedan kommer kreativiteten igång. Det kan berika och ge nya perspektiv på lösningar också om man kommer till förståelse, vilket det har gjort i detta projekt.

Yttre faktorer:

Den yttre faktorn som påverkat projektet och som påverkar hela det geografiska området är allmänna kommunikationer. Dessa har blivit betydligt sämre under projekttiden vilket medfört fördyrade resor i form av tid och pengar. Båtlinjerna har blivit färre och flyglinjer har lagts ner. Om man vill åka tåg har kvaliteten väsentligt försämrats på den svenska sidan i form av överfulla tåg och försämrade tidshållning. Detta är yttre faktorer som är svårt att påverka i vårt projekt.

Några mycket enkla exempel:

I Sverige är det självklart att lämna ut sitt personnummer till en myndighet. I Norge och Danmark är det oförsämligt att fråga, då det är mycket privat. För att kunna få en access till en digital plats i Sverige måste man göra det.

När vi gör en dokumentation av publicerat material i projektet så är det helt olika regelverk om vad man får göra med andras skrivna material (journalistiskt), där Norge är mycket enklare och frikostigare. I EU är det strängare regelverk. Kan man inte dessa regelverk kan projekt råka väldigt illa ut med juridisk stämning.

GRÄNSREGIONAL KOMPETENS

Kunskapsökningen har skett över alla yrkeskategorier och målgrupper. Alla har inhämtat ny kunskap oavsett hur man har varit delaktig i projektet och oavsett hur mycket man kunde vid projektstart. Kunskapen är av i huvudsak 2 slag: Hur man arbetar i projekt gränsregionalt och hur man kan arbeta med landsbygdsutveckling. Inom varje område finns en hel rad faktorer som har haft betydelse för lärandet, men där det gränsregionala har givit de stora mervärdena i att tänka annorlunda jämfört med hur man brukar göra, eftersom vi har en så stor spridning av exempel och villkor i bygderna. Vi har också utvecklat språkförståelse och kulturförståelse mellan länderna. Vi gjorde initialt en överenskommelse att nordiska språk gäller i alla läge. Det bidrog till att någon forskare drog sig ur initialt, men i slutändan har alla bättrat på sin nordiska förståelse, vilket är en tillgång för framtiden för varje individ.

Informationsinsatser: se avsnitt 8

TILLVÄXTBEFRÄMJANDE INSATSER

Projektet har givit många företagare möjlighet till kompetensutveckling och till utveckling av sin affärsidé genom rådgivning och kursverksamheter. Alla studieresor har bidragit till ökad kunskap och nya affärskontakter över gränserna. Besöksnäringen, sågverk/skogsnäringen, kvinnliga småföretagare och bostadbyggande har varit prioriterade branscher. Flera av parterna har arbetat aktivt med att bilda eller utveckla sina lokala företagarnätverk för den lokala hållbarheten. Ex företagarförening i Hishult och Ullared, klusterbildning i Skive etc. Förslag/ritningar på nya företagskomplex finns och det finns exempel där företagsetablering och bostadsetablering har samverkat.

PROFILERING OCH SYNlighet

Besöksnäringen har fått en diger marknadsundersökning om den framtida nordiska turisten som varje företagare kan använda och dra nytta av i sitt företagande. Flera nya bostadsbyggande är på planeringsstadiet tex i Kungsäter och Ullared.

KVANTITATIVA MÅL

Att sätta kvantitativa mål i en process som varar över 3 år är svårt. I vissa fall har vi nått väsentligt högre mål än ställda förväntningar. Det gäller t.ex deltagande människor i processer. Projektet lade som helhet mer tid på just dessa processer som involverade många människor än vad vi hade planerat från början. I vissa fall kan vi se att det är samma individer som återkommer i olika processer och det är naturligt att man gör det eftersom man är en engagerad människa och det är ju det projektet går ut på : Att engagera invånare. Det samma gäller deltagande företagare. De som varit intresserade, har varit intresserade av många olika aktiviteter.

Konjunkturen har starkt bidragit till att vi inte har fått företagen att ta utvecklingssteg i den omfattning vi har velat, men vi har lyckats hjälpa företagen i en lågkonjunktur att bevara de arbetstillfällena som finns och det är viktigt. Alla parter har inte arbetat aktivt med dessa frågor vilket bidrar till sämre siffror än målen.

När det gäller inflyttning är det mycket sega strukturer att arbeta med. Vi har planer och ritningar på nybyggnation på flera ställen och först om 5 år från nu tror vi att vi kan se hur projektet egentligen påverkade nybyggnation.

Aktivitetsnivån har varit hög lokalt för att stimulera på olika sätt till initiativ med tillväxt och företagande tex, studiecirklar, föredrag, nätverksbildande, kontaktskapande, studieresor, rådgivning. Etc. Vi har också lärosätena som bidragit med forskning om entreprenörskap och hur det påverkar bygdens utveckling.

6. Horisontella kriterier

Beskriv projektets påverkan på miljön, jämställdheten och mångfalden. Ange ex. särskilda insatser och verksamheter inom ramen för projektet som har bidragit till en förbättrad miljö, jämställdhet mellan kvinnor och män eller till att stärka och utveckla integrationen/mångfalden (jmf. punkter i beslutsbrev).

Horisontellt kriterium: Miljö

Projektet syftar direkt till att förbättra miljön	☐
Projektet har en övervägande positiv påverkan på miljön	☒
Projektet har en övervägande negativ inverkan på miljön	☐
Beskriv om projektet har bidragit till en förbättrad miljö När människor bor och verkar i samma bygd så nyttjas transporter för daglig personförflyttning mindre. Landsbygdens möjligheter kan ge ny affärsidéer som är beroende av arealanvändning och arealskötsel. Ska vi ha kvar en produktion på landsbygden måste det bo någon där som står för underlag till service. Teknik i projektet genom att vi har använt digitala hjälpmedel för kommunikation. Många av orterna har också fått upprättat digitala hemsidor för informationsspridning så att man har lokal information pappersvägen i brevlådor i mindre omfattning.	

Horisontellt kriterium: Jämställdhet

Projektet syftar direkt bidrar till att förbättra jämställdhet mellan kvinnor och män	☐
Projektet har en övervägande positiv påverkan på jämställdhet mellan kvinnor och män	☒
Projektet har en övervägande negativ inverkan på jämställdhet mellan kvinnor och män	☐
Beskriv om projektet har bidragit till att förbättra jämställdheten Ett kvinnligt företagarnätverk i Sverige och ett i Norge har etablerat en långtgående kontakt med flera fysiska möten hos varandra och studiebesök ute hos företagarna. Detta har uppfattats som ett mycket bra initiativ på många olika sätt. De har inspirerat varandra, lärt av varandra, etablerat nya affärsrelationer och reflekterat över sina egna verksamheter.	

Särskilt nöjda är vi över det höga antal kvinnor som aktivt deltagit i projektet.

Horisontellt kriterium: Integration och mångfald

Projektet syftar direkt till att förbättra integration och mångfald	☐
Projektet har en övervägande positiv påverkan på integration och mångfald	☒
Projektet har en övervägande negativ inverkan på integration och mångfald	☐
Beskriv om projektet har bidragit till att förbättra integrationen och mångfalden	

Särskilt i de svenska bygderna har inflyttade nysvenskar deltagit i de aktiviteter som genomförts både för företagare och boende. De har ofta kunnat bära in ny kunskap och nya perspektiv som "utifrånkommande". Dessa har oftast varit av annat europeiskt ursprung. Ex: Inflyttad tysk kvinna hade yrkeskunskaper som hon använde i en ideell insats, vilket ledde till att hon fick sådana kontakter att hon vågade starta ett företag i Sverige.

Flera har startat nytt företag och etablerat nya lokala relationer. Vi har också i projektarbetsgruppen haft individer med utländsk bakgrund som berikat projektet. Den grupp som varit svårast att stimulera är övre tonåringar och yngre vuxna. Detta är kanske inte så konstigt då denna grupp håller på att forma sitt liv och inte har det lokala långsiktiga boendet.

De olika parterna har arbetat med olika ambitionsnivå när det gäller mångfald i arbetet. Några har tex riktat särskilda insatser mot skolbarn i samarbete med de lokala skolorna.

7. Gränsregionala erfarenheter (max 4000 tecken)

Redovisa gjorda erfarenheter från sättet att bedriva projektet i en gränsregional miljö. Redovisa vad som varit bra eller dåligt i projektet och vad som man kan dra nytta av/eller förbättra i kommande projekt.

Programmet behöver förfinas för att det ska vara möjligt att driva gränsregionala projekt utan att alla pengar går till administration.

Arbete tar tid och det är lätt att vara tidsoptimist när man kalkylerar. Särskilt gäller detta resor och administration. Resor är nödvändiga för det personliga mötet som fortfarande är oöverträffat när det gäller samarbete men resmöjligheterna har försämrats över KASK-området under projektiden. Det är lätt att underskatta administrationsinsatsen i denna typ av finansieringskrav. Det vore bra om det funnits större mått av hjälpmedel i form av mallar och riktlinjer för administration.

Styrkan och svårigheten har varit att vi har haft en möjlighet att driva processer. Det är just i processer det oväntade sker som leder till nya koncept och ny förståelse som i sin tur leder till strukturella förändringar och utveckling. Olika mellan länderna och mellan parterna har berikat hela projektet och lett till att alla inblandade har tagit nya utvecklingskliv. Flera stora och små nya projekt har startats eller initierats både i samarbete över gränserna och inom lokala parter.

Man ska lägga mycket tid innan projektstart för att få varandras förståelse. Det ökar möjligheterna till ett bra projektgenomförande. Det hade varit bra om det funnits instrument i förprojekteringen där man förband sig till ett projektgenomförande. När partners hoppar in och ur processer hela tiden minskar möjligheterna till goda projekt. Vi hade ca 1,5 års förberedelser vilket var bra. Såhär i efterhand så skulle vi lagt mer tid på att förstå varandras förutsättningar.

Ekonomihanteringen kunde varit betydligt enklare med andra regelverk men med samma ekonomiska trygghet. Den kunde också varit mer jämlik mellan länderna med tydligare instruktioner tex när det gäller årsarbetstid, semester, kost, logi, representation, etc och vilka konsekvenser olikheter kan ge.

De flesta projektmedarbetarna hade aldrig arbetat i ett gränsöverskridande projekt tidigare och det har varit en problematiskt faktum som har gjort, att all förståelse för hur fondens krav ska hanteras, har tagit lång tid. Det fanns också individer som aldrig arbetat i projekt tidigare.

Att arbeta med hemsida i projekt är ett bra sätt för spridning men det kräver att någon i projektet arbetar aktivt med att få igång och underhålla innehåll. När det gäller kommunikation kan man titta till helheten och kanske ska man lägga upp en kommunikationsplan lite annorlunda än vad vi har gjort. Det kan vara bra att göra en ordentlig profilgenomgång på en kommunikator. Vad vill projektet och hur ser kommunikationsbehovet ut? Vi har haft en mycket bra kommunikationsplan, men vi funderade mindre igenom vad som krävdes av organisationen för att verkställa den. Det har varit svårt att få de lokala parterna att prioritera extern kommunikation. Över tid i projektet blev det dock bättre. Det har också

skilt väsentligt mellan länderna. En brist som vi försökt att uppväga med riktade insatser i form av egna reportage. Programmet behöver bli lite tydligare med syftet med kommunikation.

I perioder har vi haft sjukdom eller annan brist på personella resurser och då har vi tagit in extern journalisthjälp för att skriva om händelser som andra kan ha intresse av. Detta har varit ett billigt och effektivt sätt att få fram bra journalistisk text. Kanske skulle man använt det i större utsträckning och prioriterat lite annorlunda i "nästa projekt" utifrån kommunikationsresurser.

Det är inte kostnadseffektivt, att som part underlåta att se till, att man har en stabil projektorganisation med anställningar som i alla fall varar över projektperioden (helst långsiktigare än så). Det kostar mycket i förlorade resultat och haltande processer med stor personalomsättning. Det påverkar också hela partnerskapet med ständigt nya individer som inte är i samma fas av förståelse i arbetet. Det finns varken resultatutrymme eller förtroendetrymme att misshushålla med tillit och projektmedel. Man måste också fundera på kompetensen hos de resurser som avsatt till genomförandet. Har man rätt kompetens? Och vilka konsekvenser får det att inte ha rätt kompetens?

När det gäller partnerskapsföreträdare bör man fundera över deras mandat och funktion så att de som sitter i en arbetsgrupp har samma nivå på sitt mandat och sin kompetens så att man förstår varandra och har motsvarande mandat att arbeta vidare. Vi kan se att olika parter ser olika på denna fråga. Vissa parter skickar de som arbetar i projektet, var och en till sin sakfråga, och andra skickar en representation som egentligen är passiv i verksamheten hemma. Detta bidrar till att försvåra för gränsöverskridande arbete.

Ska man driva gränsöverskridande projekt mellan Norge och EU så borde det vara samma regelverk för alla rakt igenom. Det kostar mycket i administration och styrtid att ha 2 olika förhållningssätt. Det medför också en bristande tolerans och acceptans gentemot varandra.

Är man ny som part i ett gränsöverskridande projekt bör man uppmanas att avsätta mer tid än man tror för administration.

Det var svårt och det tog tid att få igång det gränsöverskridande arbetet. Det sista projektåret har dock mycket arbetet gjorts gränsöverskridande och vi kan se att man var tvungen att göra en del av det lokala arbetet först innan man (både tjänstemän och invånare) var beredd att gå över gränser i ett utbyte och samarbete. Det sista projektåret har dock mycket fokus legat på just gränsöverskridande insatser, vilket har resulterat i nya affärskontakter, nya nätverk, utbyte invånare och föreningalliv emellan, forskningsinsatser och utredningar. Det har blivit väldigt tydligt för många att man är inte "ensam" med sina problem och att mötas över gränserna berikar oerhört mycket för att orka arbeta vidare för alla inblandade.

Eftersom forskningsparterna har deltagit som partners och inte som konsulter har inte projektet kunnat ställa riktade behovskrav. Forskningen har arbetat utifrån vad de själva har för kunskap och kompetensområde som kan matcha projektet.

Kanske ska man i större utsträckning upphandla forskningsinsatser i projekt än att låta forskningsparter vara partners. Det tål i alla fall att fundera över i förhållande till vad man vill med en forskningsinsats och ett projekt. Det man vinner är att man kan behovsinrikta forskningen i större utsträckningen. Det man förlorar är kanske etablerade relationer, eftersom då inträder allmänna upphandlingsregler. Är hela projektet forskningsinriktat blir det naturligtvis annorlunda.

Vi kan konstatera att forskning kontra praktik är ett svårt samarbete. Olika parter och olika individer både hos praktiker och forskare befinner sig på olika ställen enligt bifogad skala. Dialog och förståelse för varandra och varandras uppdrag är inte enkelt. Agderforskning har gjort en utvärdering av denna problematik och bifogad figur tar fasta på kärnan i denna.

Figur tilpasset fra: Johnsen, Hans Chr. Garmann 2012: How socially engaged research makes knowledge. Hans Chr Garmann Johnsen Öyvind Pålshaugen. Hva er innovasjon? Perspektiver i norsk innovasjonsforskning. Bind 2: Organisasjon og medvirkning - en norsk modell? Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

8. Genomførda informations- og kommunikasjonsinsatser (jmf. Kommunikationsplan, max 4000 tecken)

Beskriv hur projektet har kommuniserats internt och externt. Ge också exempel på hur allmänhet och andra har fått kännedom om projektets verksamhet och resultat samt hur det framgått att projektet erhållit stöd från Europeiska Regionala Utvecklingsfonden.

LISA-prosjektet har jobbet aktivt med kommunikasjon og nådde tidlig i prosjektperioden kommunikasjonsmålene satt i kommunikasjonsplanen. Denne rapporten samler kommunikasjonsresultatene i ett dokument.

Informasjonsspredning:

- Sosiale medier som Facebook, Twitter og YouTube
- Websiden www.lisakask.no
- Tradisjonelle medier, medieoppslag og magasiner
- Annonsering
- Bygdeblad, nyhetsbrev, brosjyrer med mer
- Sluttrapporter

Gjennom de tre årene har LISA-prosjektet totalt hatt mer enn 187 artikler på web (egne websider og partnernes websider) og over 152 medieoppslag.

Vi har gjennom prosjektperioden hatt fokus både på intern og ekstern kommunikasjon. Til vårt interne kommunikasjonsarbeid har vi benyttet Sharepoint og e-post mellom partnerne. Fysiske møter gjennom partnernemøter og konferanser har også vært viktig.

Vår nettside www.lisakask.no | www.lisakask.se | www.lisakask.dk har vært vår primære eksterne

kommunikasjonskanal. Vi har hele veien også satset bevisst på å være gode i sosiale medier – som Facebook, Twitter og YouTube – som har vært med på å spre informasjon om prosjektet og kommunisere med og mellom bygdefolk i alle tre land.

Kommunikasjonsarbeidet har fulgt reglene for EU/Interreg i trykksaker, og har også hatt en egen grafisk profil for prosjektet som er fulgt i alt arbeidet.

Det er produsert fem trykksaker i prosjektets slutfase i april/mai 2012.

1. Sluttrapporten i populærformat viser prosjektets hovedresultater og gir innblikk i hendelser og aktiviteter i prosjektgruppa og ute i LISA-bygdene gjennom tre år.
 2. Metodebok for attraktivt boende - viser de forskjellige metodene som det er jobbet med for stedsutvikling i de tre deltakerlandene, likheter og ulikheter.
 3. Minnebok med bilder fra prosjektet gjennom tre år, med bilder fra LISAs konferanser, partnernøter, bygdemøter og studieturer.
 4. Turistundersøkelse om framtidens landsbygdsturist utført av Epinion. Hvem er framtidens bygdeturist, hva vil framtidens bygdeturist og hvordan når man dem.
 5. En forskningsrapport som bringer inn forskerperspektivet til prosjektet.
- Rapportene er lastet opp på www.regionhalland.se/lisa/rapporter for å lettere kunne lese dokumentene digitalt. I tillegg ble rapportene delt ut under sluttkonferansen.

I tillegg til de fem trykksakene har prosjektet og partnerne gjennom hele prosjektperioden produsert en rekke trykksaker, brosjyrer om LISA, annonser, kampanjer, nyhetsbrev, bygdeblad, websider for landsbygden med mer. Hver LISA-bygd har også utformet lokale utviklingsplaner for bygdens stedsutvikling.

Under prosjektets sluttkonferanse ble det jobbet aktivt i sosiale medier – med over 70 oppdateringer på Facebook og over 100 tweets på Twitter. I løpet av dagen fikk Facebook-siden 21 flere likere, som deltok aktivt i diskusjoner og dialog på i mediet. Til sluttkonferansen ble det også produsert en utstilling hvor resultater fra prosjektets tre år ble presentert. Utstillingen går etter sluttkonferansen på rundgang til de partnere som ønsker å vise den fram.

Vi har hatt totalt 43.475 unike besøk på våre nettsider www.lisakask.no fra lansering 10. oktober 2009 til og med 31. mai 2012.

Hovedsakelig kommer brukerne ved å taste inn nettadressen vår, men mange kommer også som besøkende fra andre nettsider.

Topp 4 besøk fra andre nettsider er :

www.google.se 2369 - www.facebook.com 1003 - www.google.no 937 og www.google.com 843

Totalt antall visninger av artikler på nettsidene er 205.470

De mest leste tekstene:

Mobilisering og utvikling 6.174

Attraktivt boende 5.632

Forskning 4.996

Næringsutvikling 4.988

Besøksnæring 4.913

Bygdene i LISA 3.590

Om LISA 2.744

Avslutningskonferanse LISA 2.599

Totalt antall nedlastninger av dokumenter på siden: 56.439

De mest nedlastede filene:

Prosjekthåndbok LISA 1.145

Innbjudan – utveckla ditt landsbygdsföretag 820

Kart og partneroversikt LISA 773

LUP Rolfstorp 756

Å jobbe med mediedekning for LISAs arrangementer og aktiviteter – særlig på bygdenivå har vært sentralt i prosjektet. Helt fra starten av har interessen vært tilstede blant journalister, og aktivt arbeid fra partnere i prosjektet har sikret over 152 medieoppslag om LISA. Mange av disse er i lokale aviser og radiostasjoner, men også regionale aviser/medier. Det har vært flest medieoppslag i Norge, tett fulgt av Sverige, før det er et stort gap ned til Danmark som har 5 medieoppslag.

Det har også vært kjøpt artikler i magasiner (som eksempel bilaget om Svensk landsbygd i Dagens nyheter og artikkel i Agdernæring).

Fra sentralt hold (LP) har vi ikke komplett oversikt over alle bygdeaviser, nyhetsbrev, pressemeldinger og medieoppslag som LISA-partnerne har produsert/oppnådd i løpet av perioden. Denne oversikten viser bare hva som er rapportert inn til LISA-LP, og kan derfor inneholde en lavere statistikk enn det som er reelt.

En viktig suksessfaktor i prosjektet er en solid kommunikasjonsplan som har til hensikt å ivareta intern og ekstern kommunikasjon. Planen danner en basis for en helhetlig kommunikasjon.

Prosjektkommunikasjon (intern) er den faktiske kommunikasjon som foregår innen selve prosjektet, blant prosjektdeltakerne. Til dette formålet har det blitt utviklet et ekstranett (Sharepoint).

For de kommunikasjonsmidler som benyttes har det blitt utarbeidet en felles design, slik at alle utsendelser har et likt utseende, f.eks. som et brevhode. Det fremgår overfor alle interessenter hvem som er utsteder av informasjon. I all kommunikasjon har vi tatt hensyn til EUs regelverk om bruk av logo etc. Det vil også bli påpekt at prosjektet finansieres gjennom ERUF midler.

Det har blitt utviklet maler på alle tre språk for alle mulige utsendelser, nyhetsbrev, PPT presentasjoner, flyers etc. De ulike regionene har hatt muligheten til å kombinere disse malene med f.eks. egen logo.

9. Förankring av projektets resultat och fortlevnad (max 4000 tecken)

Beskriv de åtgärder som vidtagits för att projektet ska kunna leva vidare, övergå i befintlig verksamhet efter projektiden, hur projektets erfarenheter och resultat har implementerats i organisationens reguljära verksamhet, men även i förhållande till projektets övriga målgrupper.

Ett av syftena med projektet är ett lokalt aktivt engagemang. Genom ett aktivt engagemang får vi till nya processer för utveckling utanför detta projektet budget och tidsram. Detta är igång i alla bygder och många nya initiativ är tagna som kommer att fortleva utan projektet.

Ett stort antal lokala utvecklingsplaner är gjorda och kommer att fortsätta att förvaltas och utvecklas i framtiden med lite olika lösning på ansvar och ägande bland de olika parterna. Dessa är en tillgång för framtida översiktsplanearbete.

Planer för nybyggnation/ombyggnation är på gång i Kungsäter, Ullared och i Birkenes m.fl. Dessa processer fortsätter efter projektslut. Idéer om företagscentrum är på gång i Hishult och detta fortsätter också efter projektslut.

Hemsidans innehåll har flyttats över till Region Hallands hemsida och innehållet kommer att ligga kvar där och sökbart en lång tid framöver. www.regionhalland.se/lisa

De fysiska resultaten i form av utbildade tjänstemän, hemsida, personliga kontakter och relationer består så länge någon har nytta, vilket man kommer att ha långt fram i tiden.

Vi vet vilka arbetssätt som fungerar i vilka miljöer och vilka arbetssätt som fungerar mindre bra. De geografisk ytorna har alla samma problematik men olika strukturella förhållande. Kommunala tjänstemän har fått en stor kunskapsbank att ösa ur för att genomföra liknande förändringsarbete på andra geografiska ytor runt om i kommunerna för utveckling.

I Sverige har det drivits ett parallellt Leaderprojekt för att fler orter ska få göra lokala planer. Systemet med lokala utvecklingsplaner och kommunernas delaktighet och nytta av dem kommer att fortleva hos de flesta kommunala parter. Flera kommuner har i större utsträckning med landsbygdsperspektivet i sina översiktsplaner än tidigare.

Hos många av de kommunala parterna har man förändrat sitt arbetssätt tex när det gäller planarbete, förankringsarbete och politisk förankring av det arbete som görs. Flera har inrättat nya tjänster.

Slutkonferensen med resultatpresentationerna var välbesökt av alla intressentgrupper och målgrupper.

Den utställning som togs fram till slutkonferensen har skickats på turné för resultatspridning.

10. Aktiviteter och ekonomi (max 4000 tecken)

Ange om det finns några planerade aktiviteter som inte har genomförts eller om det finns andra avvikelser från innehålllet, samt vad detta har betytt för projektets ekonomi.

Huvudaktivitet. 1 Lokal mobilisering. Denna aktivitet har tagit större resurser i anspråk än som var planerat från början. Det visade sig att det behövdes mer tid för att göra ett bra arbete och det var stora skillnader mellan parterna hur man hanterade denna aktivitet. Det bidrog delvis till att de andra aktiviteterna kom igång sent.

Huvudaktivitet 2. Attraktivt boende. Det visade sig att det inte var så lätt att arbeta med denna aktivitet gränsöverskridande. Det berodde bland annat på att kunskapsinriktningen hos parternas företrädare var så olika. Parterna var starka inom det kunskapsområde som man själv prioriterade och man prioriterade olika. För att komma långt på tjänstemannanivå krävs att samma typ av yrkesinriktningar får en chans till utbyte. Samma sak gäller för affärsutvecklingsaktiviteten.

Det har i vissa delar varit svårt att skilja på aktivitet 1 och 2 eftersom processerna i stora drag går in i varandra. Det största lärandet totalt sett har skett inom dessa två aktiviteter.

Huvudakt. 3 Affärsutveckling. Parterna har arbetat väldigt olika med den lokala affärsutvecklingen. Någon part har inte alls arbetat med affärsutveckling från kommunal nivå helt enkelt därför att kommunen är liten och man har inte prioriterat det. Andra har lagt ut verksamheten på bolag. De väldigt olika uppdragen har medfört svårigheter i det gränsöverskridande arbetet. Det har varit svårt att prata samma "språk" och få fram en gemensam förståelse. Samtidigt har projektet gett en ökad förståelse för hur många olika sätt man faktiskt kan arbeta på med utvecklingsfrågor. Det har genomförts ett stort antal aktiviteter riktade direkt mot företagen som har varit välbesökta. Endast ett fåtal har fått ställas in eller flyttas i tid.

Huvudaktivitet 4 Besöksnäringen. Här ändrades inriktningen på arbetet på ett sådant sätt att vi såg att vi alla hade för liten kunskap om marknaden för landsbygdsturism. Vi beställde då en undersökningen gemensamt med nordiskt perspektiv om framtidens landsbygdsturism. Vilka krav som finns och hur stor marknaden är. Sverige, Norge, Danmark och Tyskland undersöktes via intervjuer om behovet. Detta påverkade inte den totala ekonomin utan en omprioritering av befintliga medel inom aktiviteten gjordes. Resultatet kommer alla till del eftersom det är en offentlig handling.

Huvudakt. 5 Triple Helix

Aktiviteten syftat till att skapa nätverk mellan högskolor och nätverk ut i partnerskapet. Forskning skulle bedrivas i övriga aktiviteter på ett aktionsinriktat och deltagande sätt. Forskningsinriktningen har forskningsparterna själva bestämt utifrån sina kunskapsområde och intresse. Studenter har varit engagerade i arbetet i de olika paketen, främst attraktivt boende. Medelstillgången i denna aktiviteten var för liten för att kunna göra en riktigt bra insats. Det har varit svårt att kommunicera och få en förståelse mellan parterna när det gäller forskningen. Se vidare punkt 7 om samarbete

I förprojekteringen lades för lite arbete på vad som skulle göras inom forskningen och för stort fokus hamnade på ekonomi. De forskare som deltagit har inbördes väldigt olika mål, förutsättningar,

kunskapsområde och ekonomi. Det har gjort att samarbetet inte varit enkelt och förståelsen mellan övriga parter och forskningen har varit bristfällig. Man har sett väldigt olika på varandras roller. Till sist har vi dock fått en ökad förståelse för hur dessa mekanismer fungerar och orsakerna till detta. Se vidare punkt 7.

Huvudakt. 6 Projektadministration

Projektadministration inklusive kommunikationsplanen, gemensamma budgetfrågor och projektledning. Lead part har haft en styrgrupp i projektet som lett arbetet. De personella resurserna har varit en projektledare, en projektekonom, en projektkommunikatör och en projektsekreterare - alla med olika procentsats anställning - ingen på heltid. Norge har haft en projektägarföreträdare och Danmark en projektsamordnare. En tid in i projektet ändrades ledningen i Norge från en resurs till två resurser med uppdelade uppdrag. Vi har också haft en modell med kommunikatören placerad i Norge och resten av administrationen i Sverige.

Det är inte så lätt att leda ett arbete om personalen splittras upp på flera arbetsgivare och flera länder. Arbetet ska då ledas från ett håll men ansvaret ur ett anställningsperspektiv finns någon annanstans. Det kräver en noga genomtänkt arbetsbeskrivning. Denna lösningen hänger ihop med fondens krav på att man inte får internfakturera. Projektet har drabbats av sjukdom och ändringar av personal flera gånger under projekttiden. Detta kan man som projektägare inte styra, men man kan ha en beredskap och skapa så goda förutsättningar som möjligt från början.

Det lades stora pengar på att få fram ett samarbetsavtal mellan parterna. Detta var väl använda pengar. Sådär i efterhand finns det en rad saker som ytterligare skulle funnits med, så man måste verkligen tänka efter före.

Halvtid in i projektet påbörjades ett arbete med att göra en deltidsvärdering med tonvikt på lärande och aktiviteter vi kunde förändra, för att förbättra kvaliteten på resultaten. De åtgärder som föreslogs har till stor del genomförts. Det handlade om gränsöverskridande förbättringar, samspel med forskningen och lärandet hos parterna.

Projektet drabbades initialt av en kraftig konjunktur nedgång som hade stor betydelse framför allt på den svenska valutakursen men också på företagets förmåga, investeringsvilja och utvecklingsvilja lokalt. Alla parterna fick egna sparbetning på ordinarie verksamhet vilket gjorde att i vissa fall var det svårt att få fram kunnig personal att genomföra projektet.

Utifrån aktiviteter så strök vi de saker vi kunde som vi bedömde inte skulle ha så stort genomslag på slutresultatet. Vi tog bort nyhetsbrev från hemsidan och vi tog helt bort att vi skulle utse årets företag och årets förening. Resorna försökte vi stram åt på ett sådant sätt att när man ändå reste så skulle vi lägga till någon dag istället för att resa flera gånger. Sista året prioriterades det gränsöverskridande arbetet framför lokala initiativ.

Vi skulle initialt i projektet gjort en mer detaljerad plan (med mer förklarande text) så att vi i högre grad ökade förståelsen hos medarbetare och kollegor tidigt och som ett material till de som kom i sent under processens gång. Tyvärr räckte inte resurserna i form av tid till.

Om vi tittar till ekonomi som helhet så har några parter haft en väldigt liten budget och inte kunnat matcha det gränsöverskridande arbetet. Vi har i stort behovt den budget vi har haft även om projektet fick en trög start. Det som har gett bekymmer är förbudet mot internfakturering. Hade vi kunnat göra detta så hade många aktiviteter blivit mer rationella och man hade i högre grad kunnat följa även ekonomi för varje händelse som är gränsöverskridande. Mycket energi har lagts på delning av fakturor och kostnader på klumpiga sätt. Finansieringsmodellen får också inlåsningseffekter för de parter som har medfinansierat allting i form av tid. Om man har kalkylerat fel med tiden så får det konsekvenser för projektets genomförande om inte det finns egna medel som en marginal.

11. Förslag och idéer (max 4000 tecken)

Redogör för frågor eller förslag till nya projekt som dykt upp under projekttiden. Här finns det också möjlighet att ta upp frågor, förslag eller idéer som projektet vill lämna vidare till programmets genomförandeorganisation eller till andra framtida eller pågående Interregprojekt.

En grundregel borde vara att man inte ska gå in i denna typ av projekt som partner om man inte har drivit lokala projekt tidigare. Sedan är någon gång alltid första gången att vara med i ett gränsöverskridande projekt och den gången är det inte lätt. Är man ny bör man uppmanas att avsätta mer tid än man tror.

Det borde utvecklas system för hur man i konstruktionsskedet styr vilka parter som ska vara med och vilka som inte ska vara med. Avsiktsförklaringar vid visst datum sedan hur man stänger för nya parter i sent skede. Detta kan komma att avspeglar sig på hela projektets möjlighet att lyckas med sina ambitioner. Det är inte särskilt bra att parter kommer in när förprojekteringen är klar då har man missat hela projektförståelsen och tilliten inom projektet blir försvagat.

Ska man ha gränsöverskridande projekt tillsammans EU-Norge borde det vara samma regleverk för alla rakt igenom. Det kostar mycket administrationstid och styrtid att ha 2 olika förhållningssätt.

Många lokala projekt har startat initierade av LISA. Dessa har främst finansierats via Leader/LAG. Danmark och Sverige har arbetat vidare med en idé om resurshushållning med mark och markfrågor kopplade till hållbar statsplanering och utveckling. Varberg, Halmstad, Vidensentret för Landbrug, Hushållningssällskapet i Halland, Norddjurs och Hjörning har arbetat i en process att få till ett gemensamt projekt runt detta.

Det finns ett antal gryende processer/tankar runt turistundersökningens resultat och vad man ska göra med det. Nordiska ministerrådet är kontaktad i det ärendet. Undersökningen är presenterad för dem. Flera av parterna är väldigt intresserade av ett fortsatt arbete i någon form.

Flera lokala kommunala projekt är på gång hos danska parter som ett vidarearbete av redan gjorda insatser.

12. English summary (max 4000 tecken)

Sammanfatta kort projektet på engelska. Sammanfattningen bör innehålla syfte, mål, de mest centrala aktiviteterna samt uppnådda resultat. Tänk på att utforma texten så att personer utan inblick i projektet kan skapa sig en bild av projektets verksamhet.

The rural parts in the partner regions have experienced the same development over the last couple of years. Small communities are depopulated and suffer from unemployment, in particular among women and immigrants. Schools and small shops are abandoned and the absence of tourists is dominant. The problem as presented is common for the regions in Denmark, Norway and Sweden. Also there is a common history and culture which link these regions closely together.

A key issue in the project was to make companies, voluntary organizations, inhabitants and authorities cooperate towards a development where employment, self-support and attractive living are basic elements in a long-term trend of economical, ecological and social growth. In order to solve this problems, "Rural development in Scandinavia" has been established, based on three different project ideas which turned into a realistic and achievable project. The project itself has developed from basic ideas and expanded into common methods of problem solution for the benefit of the region as a whole.

The work packages in the project contribute to the development of the regions through the creation of a regional platform of knowledge. By sharing experiences, traditions, culture, progresses, networks and contacts each collaborator in the project have contributed to the transnational value. Transnational value is also created through project activities carried out in limited geographical areas in all regions which have permitted a good foundation for comparison and development. The partners in the project, located in region HALLAND in

Sweden, Region Midt-Jylland in Denmark and Knutepunkt Sørlandet in Norway, are a mix of educational and research institutions and local public authorities. Region Halland in Sweden has been Lead partner

The project has been extremely process oriented and has "build the way while walking". The two main streams in this process are attractive living and business development. Every small community has made a local development plan with visions for the future. These documents are support in dialogue with the local authority. Local authorities have learned a lot about how to work together with local groups. To do correct analysis about the communities and their possibilities is very important, hence to have political documents is a way to succeed. The project has supported plans for new establishments and cluster of business establishments in rural areas.

Some of the results:

- **Increased local participation in the development in rural areas**
- **The number of new establishments and employment has increased**
- **The cooperation between small communities has been improved**

There is not one method for rural processes and bottom-up perspective. The local authority in partnership with local inhabitants is the best and most durable way to develop rural areas.

13. Underskrift

Undertecknad försäkrar att uppgifter som lämnas i rapporten är fullständiga och riktiga.

Datum (åååå-mm-dd)
2012-08-30

Ort
Halmstad

Underskrift projektledare

Namnförtydligande
Susanne Paulsson